

deschisă sau voalată pînă la interpretarea și înțelegerea la unison a factorului modernitate, neechivalent cu transplantul ori imitația frustră, ci ca necesitate internă stringentă social.

Argumentele teoretice expuse se concretizează în practică prin criza născută în toate compartimentele vieții românești, I. Bulei analizînd cu concizie degringolada de moment a guvernării liberale D. A. Sturdza și receptivitatea abandonată ulterior față de cauza românilor din Transilvania. Transfocatorul istoricului pătrunde interiorul funcționării mecanismului partidelor în rotativa puterii, dezvăluie modalitatea desfășurării campaniei electorale, problemele economice urgente care confruntau bugetul sărăcit de împrumuturi și cheltuieli, sentimentul concret al progresului vizibil numai pe seama burgheziei liberale, cercul vicios în conjunctura externă, neprielnică impasului financiar autohton, precum și căile efemere preconizate pentru remedierea situației globale.

Factorul intern se revigorează temporar datorită venirii conservatorilor la putere și infuziei tinerimii „generoase” socialiste trecute în tabăra liberală, fapt interpretat drept eveniment politic de dimensiune sau compromis necesar, pe cîtă vreme stabilitatea vremelnică în exterior, în virtutea aceleiași prudențe dictate obiectiv, convergența României către sfera de interes a Puterilor Centrale, implică slăbirea temporară a susținerii dezideratelor românilor transilvăni. Justă și interesantă, în limitele permise de structura cărții, este creionarea fugitivă a situației P.N.R. între Memorandum și intrarea în activism politic. Criza politică la nivelul guvernării țării continuă, autorul enumerînd tentativele de remediere, suita de alianțe și înțelegeri culminînd cu refacerea pe moment datorită reimpunerii cabinetului liberal D. A. Sturdza, propovăduind politica cunoscută „prin noi înșine”.

Bazăt în incursiunea realizată sugestiv în cartea de față despre societatea românească la 1900 — fără ilustrarea deocamdată a tranziției spirituale, precognizată să fie cuprinsă într-un volum ulterior —, pe un material documentar bogat ce vădește totuși spirit de discernere și acribie științifică pentru cercetătorul versat în istoria epocii amintite, Ion Bulei reușește să ofere publicului cititor, într-o versiune accesibilă, date importante și concepute reușit, despre istoria generală de la granița veacului trecut cu cel actual. Pe cînd oare o istorie exhaustivă a apariției și devenirii Partidului Conservator din România, în genul altor tratări monografice recente pentru alte partide dinainte de 1918 sau din perioada interbelică?

ST. MINDRUȚ

Eduard Eisenburger, *Rudolf Brandsch. Zeit und Lebensbild eines siebenbürger Sachsen*, Dacia Verlag, Cluj-Napoca, 1983, 271 p.

Demersul istoriografic autohton înregistra cu cîțiva ani în urmă debutul seriei de lucrări istorice dedicate analizării unor momente esențiale cu privire la istoria populației de naționalitate germană din patria noastră și procesul adîncirii înfrățirii acesteia cu națiunea română în decursul timpului. Articolele și studiile devenite tot mai numeroase și tratînd probleme diverse de istorie medie, modernă și contemporană, circumscriind îndeosebi spațiul transilvan al conviețuirii, sînt urmate în mod firesc de pleiada unor încercări monografice despre aspecte social-economice și politice ale evoluției naționalității conlocuitoare respective. Suitei acestor tratări menționate se încadrează și portretele biografice întocmite pentru personalități importante în vreme: S. Brukenthal, S. L. Roth sau alții, care contribuiseră major la propensiunea faptului de cultură și civilizație pe teritoriul țării noastre. În adiacența realizărilor meritorii amintite mai sus se situează cartea istoricului și publicistului E. Eisenburger — redactor-șef actualmente al revistei brașovene „Karpatenrundschaу” —, cunoscut specialist al problemei naționale, autor, editor a numeroase lucrări în germană, română și alte limbi cu privire la trecutul istoric al naționalității germane din România.

Monografia închinată „celui mai important politician sud-est european de naționalitate germană pe tărîmul problemei naționale”, Rudolf Brandsch (1880—1953) încearcă să stabilească locul și rolul personajului respectiv în istoria sașilor și șvabilor din Transilvania și, Banat pentru intervalul delimitat de îngemănarea,

secolelor XIX—XX și finalul epocii interbelice. Autorul tinde totodată să circumscrie precis ecoul activității multilaterale a politicianului, cât și aprecierile interne și externe față de evenimentele însemnate din viața acestuia. Cuvîntul introductiv conține explicitarea faptului că volumul prezent nu se vrea a fi romanul vieții și activității lui R. Brandsch, ci dimpotrivă reliefaarea în stații sau segmente edificatoare a traiectului de jumătate de veac ce dezvăluie cu prisosință personalitatea politicianului militant, produs al unei epoci date, strădaniile și concepția sa politică în rezolvarea chestiunii naționale, în mod democratic, cu toate limitele datorate contextului burghez existent.

Excursul istoric făptuit de E. Eisenburger în paginile de început ale lucrării are menirea să familiarizeze cititorul cu anumite probleme specifice existenței și evoluției naționalității germane la noi. Interesantă este astfel tratarea dezvoltării mișcării naționale săsăști și șvăbești din cadrul Monarhiei dualiste, cînd comunitatea germană este nevoită să-și reorganizeze forța și modalitatea de acțiune întru apărarea și continuarea propagării telului distinct creionat: păstrarea integrității și viabilă, economic-politic și social, a datului etnic existent. Un aspect aparte vizualizat de autor se atribuie fenomenului sensibilizării mișcării național-politice rurale șvăbești din Banat, situate obsesiv între dualitatea dintre pericolul maghiarizării și procesul extinderii pangermanismului.

În contextul politic acut menționat pe seama naționalității germane din Transilvania și Banat după anul 1867, se naște la Mediaș, în 22 iulie 1880, Rudolf Brandsch. Liceul îl urmează în localitatea natală, cu aplecare specială pentru filozofie și teologie. Studiile universitare în germanistică vor include în traseu mai multe centre, precum: Marburg, Cluj, Berlin, Jena. Tînărul absolvent în 1904 va profesa și conduce școli în Sibiu, afirmîndu-se ca un cadru didactic de nădejde al învățămîntului respectiv în limba maternă. Cu începere din anul 1907, R. Brandsch se va manifesta ca purtător de cuvînt al partidului verzilor — curent politic al tinerilor activiști ridicat împotriva aripii oportunist-conservatoare săsăști concentrate în partidul negrilor — pentru necesitatea realizării alianței cu șvabii bănățeni, colaborarea cu celelalte națiuni nemaghiare împotriva deznăționalizării oficiale și pentru dezvoltarea internă de sine stătătoare. Opiniile sale exprimate în ziarul „Kronstädter Zeitung”, despre unitatea și solidaritatea germană în Ungaria dualistă, colaborarea de pînă la 1918 cu alți frunțași locali, precum E. Steinacker, A. Müller-Guttenbrunn, Viktor Orendi-Hommenau, Lutz Korodi, în bătălia purtată pentru drepturile șvabilor, împotriva proiectelor de lege Apponyi și Andrássy, sînt edificator subliniate de către autor pe baza materialului documentar edit bogat și nuanțat. Epoca dintre anii 1910—1918, corespunzătoare fazei desfășurării de către R. Brandsch a activității parlamentare în calitate de deputat de Sibiu — considerăm că ar fi trebuit utilizate și jurnalele Dietei maghiare despre poziția celui ales la numai 30 de ani, în chestiunea bugetului și votului universal (1911), aceeași chestiune reluată în 1914/1915, ca și luările de cuvînt la votarea indemnizației și bugetului pe 1918 — îngăduie totuși autorului să illustreze cîteva laturi ale concepției politice exprimate la diverse nivele și situații specifice. Intenția vădită se mulla pe propovăduirea unificării conceptuale politice pentru ansamblul populației germane din zona istorico-geografică dată, prin influențarea decisivă a șvabilor bănățeni pentru realizarea apropierei dorite cu sașii transilvăneni, în cadrul numeroaselor conferințe, întîlniri și dezbateri de pînă la izbucnirea primei conflagrații mondiale. Cantonat cu analiza în acest punct, E. Eisenburger relevă contactele lui R. Brandsch cu I. Maniu, A. Vaida, M. Hodža pentru împlinirea conlucrării dintre naționalități (p. 71) — a se vedea în acest sens mărturisirea de credință din 7/20 martie 1913, cuprinsă în doc. nr. 58 din volumul „1918 la români”, II, București, 1983 —, ca și opinia față de tratativele dintre reprezentanții P. N. Român și Șt. Tisza din ianuarie 1914. Aspectul politic al acțiunii întreprinse de R. Brandsch acum este coroborat cu manifestări de ordin economic și demersuri culturale întru dobîndirea unei rețele spirituale unitare, corolar al fundamentului economic și politic intenționat să fie realizat.

Un capitol separat al lucrării tratează despre adeziunea naționalității germane la actul unirii de la Alba-Iulia, relevîndu-se străduințele lui R. Brandsch pentru reorganizarea mișcării naționale germane în cadrul nou girat de granițele României întregite. Ținem să amintim aici alte documente sugestive din volumul „1918 la români”, II, cu nr. 282 din apr./mai 1917 și nr. 454 din dec. 1918/ian. 1919, care întregesc, prin aspectele inedite conținute, momentele prezentate de autor despre aportul militantului R. Brandsch la statuarea situației naționalității

sale înainte și după anul crucial 1918. Activitatea întreprinsă în epoca interbelică, alături de alte personalități regionale, precum H. O. Ruth, K. Muth, Fr. Kräuter, deputăția în parlamentul de la București, pentru intervalul anilor 1919—1933 — imputăm selecției de documente din anexa lucrării că nu ilustrează acest moment esențial, chiar pînă la 1922 cînd calitatea de lider al populației mandatate expirase —, subsecretariatul de stat pentru problema națională în cabinetele Iorga și Vaida — premieră pe plan mondial — se prezintă cu justețe de autor pe baza materialului documentar existent și a fondurilor de periodice consultate. Se insistă în continuare asupra accentelor de colaborare pe plan intern și extern purtate de R. Brandsch, materializate convingător prin crearea „Asociației germanilor din România” (1921), prezidată de către acesta 10 ani, apoi a „Asociației grupărilor etnice germane din Europa” (1922), înființată la Viena și condusă de același pînă în 1931, precum și prin constituirea „Congresului grupărilor naționale organizate din Europa”, cu sediul la Geneva, din al cărui comitet de conducere făcuse parte. R. Brandsch se manifestase deopotrivă ca fondator, editor și publicist al unor publicații progresiste din epoca interbelică, cu activitate subliniată în cadrul revistei „Deutsche Politische Hefte” și a periodicului lunar pentru problema națională în Europa, intitulat „Nation und Staat”. Ziaristul se vădea preocupat în permanență de apropierea și conlucrarea necesară între popoare, îndeosebi în conjunctura dată a creșterii pericolului fascist, recunoscut și mărturisit, după anul 1923. Pentru segmentul de istorie contemporană menționat E. Eisenburger are meritul prezentării evenimentelor în contextul istoriei autohtone românești, rolul și acțiunea lui R. Brandsch fiind relevante în conjugare cu cel al altor fruntași sași sau svabi locali, contribuindu-se astfel la creionarea viziunii globale propice lecturii și interpretării unei atari tratări, precum cea recențată mai sus.

Reușita volumului prezent este augmentată și de prezența materialului bogat menționat în dese rînduri, a listei bibliografice conținînd autori și lucrări valoroase în istoriografia problemei de față, ca și a selecției de documente despre „politicianul scriitor”, cuprinzînd articole în mare măsură necunoscute și divizate tematic pe trei categorii: a) despre comunitatea germană, b) despre politica cotidiană, c) despre problema națională la nivel european, comentariile rezumative de rigoare completînd și desăvîrșind astfel actul restitativ realizat de autor.

Creдем că opțiunea exprimată de E. Eisenburger cu acest prilej, în mod reușit, se poate transforma într-un exemplu de urmat pentru alte tratări de un asemenea gen — autorul putînd și trebuînd să insiste asupra scoaterii la lumină și integrării circuitului științific a altor figuri de patrioți militanți aparținînd naționalității germane din România —, care să confirme ideea rostită cîndva de Rudolf Brandsch cu privire la poporul care nu poate sucomba dacă nu o dorește, propria sa voință constituînd garanția continuității sale, fiindcă puntea trebuie să conducă în mod necesar de la un popor la altul. Opiniem totodată pentru transpunerea cărții de față în limba română, pentru ca atît specialistul, cît și cititorul avid de cunoașterea vieții și activității unor figuri remarcabile din trecutul pămîntului românesc, indiferent de naționalitate, să aibă puțința informării și formării astfel a unor gînduri trainice despre ceea ce se făcuse odinioară pentru ca cei de astăzi să trăiască liber și independent pe solul unei țări de sine stătătoare în concertul națiunilor lumii.

ST. MINDRUȚ